

De
Koerier

nr. 75, november 2017

Het gouden
jubileum van
De Plaets

‘De Dodenraad Leeft’

Beeldhouwer
Toon Grassens

Van vrijwilligers, voor vrijwilligers

Geachte lezer,

Het vierde en laatste nummer van De Koerier in 2017. Een nummer in een geheel nieuw jasje. Het was tijd voor verandering. Vorm en beeld zijn steeds belangrijker geworden om lezers te verleiden tot het lezen van artikelen. Zie de kranten en tijdschriften en vergelijk die met 25 jaar geleden. Beeld is bepalend, mede door de invloed van moderne media die ons leven via het wereldwijde web hebben verrijkt. Brabants Heem blijft niet achter, na de vernieuwing van de website en het eigen facebookaccount is nu dus De Koerier aan de beurt met een nieuwe vormgeving die is ontworpen door Peter van Gerwen van het gelijknamige reclamebureau.

Een rijke inhoud opnieuw, waarbij twee dingen opvallen: we vieren als heemkundekringen graag een jubileum en we zijn als heemkundekringen bijzonder actief in het schrijven van boeken. Dat laatste vormt deze keer een belangrijk bestanddeel van deze uitgave. Er zitten juweeltjes bij, zoals ook de overige inhoud van De Koerier nr. 75 de moeite van het lezen waard zal zijn.

Veel leesplezier!

Zeeland, november 2017

Tjeu van Ras

tjeuvanras@ziggo.nl

Reacties op deze uitgave zijn van harte welkom.

De volgende uitgave komt uit in maart van het volgend jaar. Kopij dient uiterlijk 26 februari 2018 binnen te zijn.

‘De Dodendraad Leeft’, krokuslint en fietsroute

De Dodendraad bij Zondereigen

door Carine van Vugt

Belangrijk grensverhaal levend houden

In 2018 is het 100 jaar geleden dat de wapenstilstand werd getekend en er een einde kwam aan de Eerste Wereldoorlog. Een oorlog die niet alleen veel slachtoffers heeft gemaakt aan het front, maar ook in de grensstreek tussen België en Nederland. Daar was door de Duitse bezetter een elektrische grensversperring gezet met daarop 2000 volt. Er vielen zo'n 1000 slachtoffers rond de draad.

Van de dodendraad zelf is nauwelijks meer iets te zien, maar er zijn de afgelopen jaren op verschillende plaatsen reconstructies opgebouwd door plaatselijke heemkundeverenigingen. Om de herinnering aan dit belangrijke grensverhaal levend te houden werkt stichting Verhalis, samen met haar partners Erfgoed Brabant en de Provincie Noord-Brabant aan een tweetal projecten met een groot publieksbereik: ➤

- Ontwikkeling van een landkunstwerk in de vorm van een krokuslint langs het dodendraadtraject
- Ontwikkeling van een Langeafstand Fietsroute tussen Knokke en Vaals langs het traject van de Dodendraad

Een pilot van het erfgoedproject 'De Dodendraad Leeft' werd in 2015 met succes uitgevoerd op de grens tussen Zundert en Wuustwezel. Daar werd een lint van 11 kilometer met 25.000 witte krokussen beplant door schoolkinderen en grensstreekbewoners. Ook de gamecommunity van geocachers hielp met het planten van de bolletjes waardoor er een heel nieuwe doelgroep voor erfgoed werd bereikt. Na afloop van de pilot werd een draaiboek samengesteld waarmee de grensgemeenten zelf aan de slag kunnen met het project. Het draaiboek is te zien op <http://www.verhalis.nl/pdf/draaiboekdodendraad.pdf>

De Dodendraad bij Loenhout

Wandelen langs de krokussen

Het krokuslint

Op dit moment legt Verhalis contacten met alle gemeenten, erfgoedcellen en heemkundekringen langs de grens, om samen witte krokussen te planten tijdens de 'week van de Dodendraad'. Het streven is dat in deze week (7-14 oktober 2018) op alle scholen in de grensstreek les gegeven wordt door plaatselijke heemkundigen met een op de lokale situatie aangepaste lesbrief. De krokussen kunnen worden geplant door leerlingen van de basisscholen aan beiden zijden van de grens en door andere grensstreekbewoners. Het project wordt steeds door een Nederlandse en Belgische gemeente samen uitgevoerd. De plaatselijk krokusprojecten worden grotendeels door de gemeenten gefinancierd.

Het witte krokuslint verbindt ook de vele reconstructies van de dodendraad. Deze zijn de afgelopen herdenkingsperiode (2014-2018) door de plaatselijke heemkundekringen langs de grens gebouwd.

het onderwerp in
de gemeenschap
levend houden

Langeafstand fietsroute

Een langeafstand Fietspad (LF-route) langs het hele traject van de Dodendraad zal het krokusproject verduurzamen en onder de aandacht brengen van een groot publiek. Door de twee landelijke fietsorganisaties in Nederland en België (Nederland Fietsland en Grote Routepaden) worden momenteel de mogelijkheden daarvoor onderzocht.

Komend jaar wordt gestart met het aanleggen van een voorlopige route gebaseerd op het knooppuntennetwerk. Dit betekent dat de route nog geen eigen bewegwijzering heeft, maar wel al via de aanwezige fietsknooppunten kan worden gereden. Ook zullen lokale verhalen uit de Eerste Wereldoorlog langs het traject verzameld worden en verwerkt in de fietsroute. De planning is om deze route in de zomer van 2018 operationeel te hebben.

Startbijeenkomst

Om vertegenwoordigers van de grensgemeentes en de betrokken heemkundekringen, erfgoedcellen en toeristische organisaties op de hoogte te brengen van en te betrekken bij deze plannen, was er op maandagmiddag 25 september in Zondereigen een bijeenkomst. Ruim 50 vertegenwoordigers van langs de hele grens aan zowel de Nederlandse als de Belgische zijde kregen uitleg over het krokuslint en de LF-route. Reem Simoen van Grote Routepaden legde uit wat de impact van zo'n fietsroute voor de betrokken regio's kan zijn. Vertegenwoordigers van heemkundekring Amalia van Solms leidden de deelnemers in een korte wandeling naar de reconstructie van de dodendraad die al 10 jaar in Zondereigen staat en zij vertelden over hoe zij al die jaren het onderwerp in de gemeenschap levend houden. ➤

Grenswachten bij de
Dodendraad

Tijdens de evaluatie van die middag toonden veel deelnemers interesse in deelname aan het project 'de Dodendraad leeft'. Er werden met sommige vertegenwoordigers van gemeentes en heemkundekringen al concrete afspraken gemaakt. De komende maanden worden op een aantal plaatsen regionale bijeenkomsten georganiseerd om met de betrokken en geïnteresseerde instanties een regionale samenwerking tot stand te brengen aan beide zijden van de grens.

Hebt u informatie over waar precies de Dodendraad liep in uw streek, kent u bijzondere verhalen over de Dodendraad, wilt u een uitnodiging ontvangen voor de regionale bijeenkomsten, of wilt u via de nieuwsbrief op de hoogte blijven van dit bijzondere erfgoedproject? Neem dan contact op met Stichting Verhalis: info@verhalis.nl
Meer informatie op: www.facebook.com/dodendraad

Carine van Vught is medewerkster van de stichting Verhalis

aan beide
zijden van
de grens

Dagvoorzitter Arnoud-Jan Bijsterveld
heet de deelnemers welkom

Een hele dag over een kwalijke gewoonte

door Theo Cuijpers

Aandacht voor een kwalijke gewoonte op de jaarlijkse Dag van de Brabants Volkscultuur: roken. Op 28 oktober ging het in Valkenswaard de hele dag hierover.

Brabants Heem, de Historische Vereniging Brabant, de Brabant Academie en Erfgoed Brabant tekenden voor de organisatie van deze dag. Een enkeling verdacht de organisatie ervan reclame voor het roken te willen maken, een gewoonte die wijd en zijd verbreid was en die ook nog eens een aanzienlijk aantal Brabanders aan het werk hielp. Het lag dus voor de hand als locatie te kiezen voor Valkenswaard, waar eens meer dan de helft van de beroepsbevolking met sigaren maken bezig was. De heemkundekring Weerderheem trad op als gastheer en droeg zo haar steentje bij aan het succes van de dag. Dat deden ook de sprekers die elk een ander aspect van de sigaar en zijn rokers voor hun rekening namen.

Nadat dagvoorzitter Arnoud-Jan Bijsterveld had geopend en de burgemeester een vriendelijk woord had gesproken, sprak eerst de directeur van Scandinavian Tobacco Group, Tom Bodde over de toekomst van de sigarenindustrie. Dat was een lastig verhaal en onduidelijk bleef hoeveel toekomst de sigaar nog had. Tom meende dat sigaretten werden gerookt en sigaren werden genoten en mits met mate zou dat toch een gewoonte kunnen zijn waar de samenleving mee kon leven en zijn industrie ook. Henk van Mierlo vertelde daarna over de cultuur in en om de sigarenfabriek, en wierp zo een

licht op deze zo belangrijke tak van industrie in het verleden. Bas Bierkens meende dat Brabant het Cuba van het westen was en maakte dit in zijn verhaal duidelijk.

Het publiek, zonder sigaar of een ander rokertje, genoot er duidelijk van. Zo werd veel duidelijk over het beroep sigarenmaker, de grote en de kleine fabrieken, de handel en de herkomst van de tabak en het gebruik in de verschillende soorten sigaren en sigaretten. Kitty de Leeuw koos voor een ander perspectief namelijk de rokende vrouw. Aan de hand van vele mooie plaatjes maakte ze duidelijk hoe de industrie erin slaagde de vrouw aan de sigaret te krijgen. Toen het aantal mannelijke rokers begon te dalen steeg het aantal vrouwelijke rokers nog steeds, zodat ook op dit vlak de vrouwen de mannen achterna gingen, al bleef het aantal mannelijke rokers altijd hoger.

Na de lunch maakten de deelnemers een wandeling door het centrum van Valkenswaard langs de resten van eens zo bloeiende industrie, misschien is beter te spreken van 'restjes'. Wel werd tijdens de rondwandeling gegeven door Christ van den Besselaar duidelijk hoe belangrijk de sigarenindustrie voor Valkenswaard was. Christ is rasverteller, met oog voor de historische anekdote en hij legde op een aansprekende wijze op heel wat plekjes in het Valkenswaardse centrum de relatie met de eens zo belangrijke sigarenindustrie.

Op de locatie van de studiedag kon het Valkerij en Sigarenmuseum en het Nederlandse Steendrukmuseum worden bezocht. Bij het maken van de vele fraaie sigarenbandjes werd veel van steendruk gebruik gemaakt. In de Vrijdagzaal kreeg men uitleg over de uitvinding van de steendruk door Alois Senefelder in 1798. In deze zaal is ook een indrukwekkende replica te vinden van de eerste pers van Senefelder en lithografisch werk van bekende kunstenaars zoals Kees van Dongen, Alphonse Mucha, Adolphe Willette, Jan Toorop en Jan Sluyters. In de machinezaal kon een fraai aanbod steendrukpersen en voor de steendruk benodigde hulpmiddelen worden bekeken. De persen worden nog met regelmaat gebruikt. In het zelfde gebouw is het Valkerij en Sigarenmakerij Museum gevestigd. De geur van

Christ van den Besselaar leidde bezoekers door Valkenswaard

de resten van eens zo bloeiende industrie

de sigaar is uit Valkenswaard verdwenen, maar niet uit het museum. Daar kon men die geur nog opsnuiven en zien hoe de sigarenmakers hun vak beoefenden. Gereedschappen, werktuigen, machines en attributen, kortom alles wat met de sigarenindustrie te maken heeft, was er te zien. Men kreeg zo een duidelijk beeld van het werk van de sigarenmaker.

Ofschoon de opkomst wat minder was dan vorig jaar, was het toch een geslaagde dag met een interessant en origineel thema. ■

die geur nog
opsnuiven

Schrijfwedstrijd in Brabants Dialect

Op zondag 10 juni 2018 wordt in Lieshout (gemeente Laarbeek) voor de dertiende keer het Brabants Dialectenfestival georganiseerd. Traditiegetrouw is aan dit festival een schrijfwedstrijd verbonden. Het thema van de schrijfwedstrijd is dit keer: “Vruuger waar alles bitter?!”.

De wedstrijd wordt georganiseerd door de Stichting Brabants Dialectenfestival in samenwerking met de Stichting Erfgoed Brabant. De wedstrijd was onderverdeeld in drie categorieën, voor de volgende editie wordt deze indeling naar vorm losgelaten. Er kunnen verhalen, gedichten en liedteksten ingestuurd worden die gebaseerd op het genoemde thema en geschreven zijn in het eigen Brabantse dialect.

**Vruuger
waar alles
bitter?!**

Het thema

‘Vruuger waar alles bitter?!’ is een geveugelde uitspraak. Soms van oudere mensen als ze herinneringen ophalen of van jongere mensen die naar deze verhalen luisteren. Er zijn veel grappen over: vruuger...toen de gulden nog van hout was....toen de lucht nog schoon en seks vies was.....toen de dikke darm nog dun was en de blinde darm nog kon zien....toen de Burger King nog een Prins was.....toen er nog mobieltjes met draaischijven waren.....enz. enz.

We lijken tegenwoordig sneller, gehaaster, anders te leven dan vroeger, maar was vruuger alles bitter? Heeft het alleen met de herinneringen te maken of worden we door onze herinneringen een beetje voor de gek gehouden. Herinneren we ons alleen de goede dingen en vergeten we de minder goede? Waarom zeggen we “vruuger waar alles bitter”? Voelen we ons machteloos over de huidige situatie waardoor we met een soort roze bril naar het verleden gaan kijken en dat verleden gaan verheerlijken? Wat is er nu zo anders dan vroegerwat is er nu bitter.... en zullen ze over een aantal jaren – als nu vruuger geworden is - over onze tijd niet hetzelfde zeggen.....

De jury bepaalt welke Brabantse dialectpenningen er worden uitgereikt. Bovendien worden de genomineerde en de winnende teksten opgenomen in het programmaboekje van het festival.

Verhalen, gedichten of liedteksten dienen voor 1 maart 2018 gestuurd te worden naar De Stichting Brabants Dialectenfestival, p.a. Dorpsstraat 75, 5737 GB Lieshout onder vermelding van: schrijfwedstrijd. Digitaal versturen kan ook: secretariaat@brabantsdialectenfestival.nl

In 2018 verschijnt de Koerier vier keer. Als u iets in dit tijdschrift gepubliceerd wilt hebben, kunt u kopij opsturen of mailen. Houdt u zich wel aan de inleverdatum. Ongeveer drie weken na de inleverdata ligt het tijdschrift bij de kringen op de deurmat en wordt de digitale versie verzonden naar de secretariaten en op de website geplaatst.

Kopij sturen naar: tjeuvanras@ziggo.nl

De
Koerier

in 2018

De uiterste inleverdata voor de uitgaven in 2018 zijn:

maandag 26 februari 2018

maandag 4 juni 2018

maandag 27 augustus 2018

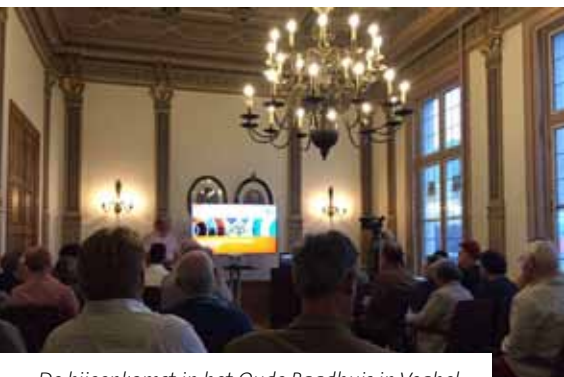
maandag 12 november 2018

Persoonlijke verhalen rond WO II

door Rolf Vonk

“Een morele verplichting om de verhalen door te geven”. Dat voelt Erwin Janssen als hij vertelt over Elaine Smith -de beeldschone jonge vrouw die ons vanaf een oude foto aankijkt- en haar verloofde Carman Ladner. Tijdens de gevechten om Hell’s Highway verliest Elaine de liefde van haar leven. Het verandert op slag haar toekomst. Het echte keerpunt vindt plaats in 2006 als Elaine -dankzij contact met Erwin- de gereconstrueerde voetsporen van haar verloofde volgt. In Eerde beseft zij wat het ware “Life changing moment” is geweest. Het zijn de in vrijheid spelende kinderen van nu waar Carman Ladner zijn jonge leven voor opofferde.

De bijeenkomst in het Oude Raadhuis in Veghel

Ruim 50 toehoorders luisterden ademloos naar het verhaal uit Eerde dat de inleiding vormde op de Crossroads Meierijstad. Erfgoed Brabant organiseerde de bijeenkomst in samenwerking met lokale partners Bibliotheek Meierijstad en Stichting De Eerdse Molen. Een werkwijze die overal in de provincie Noord-Brabant is uitgezet om zoveel mogelijk verhalen op te halen voor een bijzonder project: Crossroads.

Presentatie

Crossroads Brabant 40|45 is een project van Visit Brabant. Het richt zich op de persoonlijke verhalen uit de periode rond de Tweede Wereldoorlog. Erfgoed Brabant

verzamelt de verhalen en geeft hen een plek op een digitaal platform. Daar worden ze gekoppeld aan bestaande Brabantse collecties en verhalen. In 2019, wanneer het grootste deel van Noord-Brabant de 75-jarige bevrijding viert, worden de persoonlijke verhalen gepresenteerd aan het publiek.

2019 lijkt ver weg, maar de tijd gaat snel. “Daarom beginnen we inderdaad op tijd” vertellen Brigitte van de Koevering en Loes Heuvelmans. Zij vormen de projectorganisatie van Crossroads Eindhoven.

Projectleider Van de Koevering en historicus Heuvelmans hebben daar namens de gemeente Eindhoven en het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (RHCE) de handen ineengeslagen. Dat legt hen geen windeieren. De bijeenkomst in Eindhoven is drukbezocht. Lokale partners zijn volgens projectleider Anne-Wil Maris van Erfgoed Brabant onmisbaar: “Zij kennen de mensen, hun verhalen en weten lokale initiatieven op te pakken.” Al leidt dat soms tot koudwatervrees. Gaat Erfgoed Brabant zomaar met de verhalen lopen die anderen met tijd en geduld hebben verzameld en uitgewerkt? Anne-Wil geeft aan dat dat niet het geval is. “Niemand is verplicht om verhalen in te leveren. Zonder nadrukkelijke toestemming worden er ook geen verhalen gepubliceerd.” Voor Erfgoed Brabant zijn de verhalen ook zonder publicatie waardevol als aanvulling op de historische feiten. Ze vertellen het verhaal van de lokale gebeurtenissen in 40|45 vanuit talloze perspectieven.

Persoonlijk verhaal

Elke Crossroadsbijeenkomst start met een persoonlijk verhaal uit de regio. In het Biesboschmuseum in Werkendam neemt Hannie Visser-Kieboom ons mee in de lotgevallen van moffenmeisjes, in Café Non Plus Ultra in Woensdrecht vertelt Jan van den Elzacker over burgerslachtoffers. Deze persoonlijke verhalen, oorlogsmemorabilia en foto’s maken te tongen los. In het oude Raadhuis in Veghel zorgt de aan het pand wapperende Airborne-vlag voor het spontaan zingen van bevrijdingsliedjes. Bij het RHCE in Eindhoven spreekt een dame na meer dan zeventig jaar voor het eerst over haar persoonlijke verhaal. Het zijn slechts enkele voorbeelden. Uniek en bijzonder. Toch is voor mensen soms te persoonlijk om hun verhaal op locatie te delen. In zulke gevallen zijn huisbezoeken mogelijk.

Zijn we al niet te laat met het ophalen van veel verhalen? Veel ooggetuigen leven niet meer. Het is een veelgehoorde opmerking. Toch ziet Erfgoed Brabant dat anders. Veel verhalen zijn in de afgelopen decennia opgetekend door lokale erfgoedinstanties, historici of zijn bekend bij kinderen en kleinkinderen. Ze zijn de moeite waard om door te vertellen of zoals Erwin Janssen bij Crossroads Meierijstad stellig aankondigde: “We hebben een morele plicht om het verhaal door te geven”.

“We hebben een morele plicht om het verhaal door te geven”

Keerpunt

Uit de vele opgehaalde verhalen worden er 75 gekozen. Verspreid over de hele provincie Noord-Brabant. Zij bevatten een 'crossroadsmoment', een keerpunt of leven veranderend element. De ambitie van het project Crossroads is het raken van mensen van nu, met die keerpunten van toen. NHTV Breda Lectoraat Storytelling ontwikkelde hiervoor een concept. Door de crossroadsverhalen volgens de techniek van storytelling op te schrijven, worden ze onderhoudend en informatief. Ze zijn daardoor goed te presenteren aan het publiek.

Mensen vertellen hun persoonlijk verhaal

Het verhaal is nog niet af. Erfgoed Brabant zal met lokale partners in de komende tijd de verhalen blijven ophalen. Wilt u uw verhaal delen? Kijk dan op www.erfgoedbrabant.nl/crossroads. Daar is ook alle andere informatie te vinden.

Veel Brabantse instellingen, initiatieven en musea zijn betrokken bij het Crossroads Brabant 40|45 project. De geplande bijeenkomsten: 30 november Crossroads Tilburg in Ons Koningsoord te Berkel-Enschot, 14.30-17.00 uur en 18.30-22.00 uur; 12 december Crossroads Den Bosch/Langstraat in het Stadhuis Den Bosch, 14.30-17.00 uur en 18.30-22.00 uur.

Wie wil deelnemen aan een van de bijeenkomsten kan zich aanmelden via: info@erfgoedbrabant.nl onder vermelding van bijeenkomst en locatie/datum. ■

het verhaal
is nog niet
af

Gouden jubileum heemkundekring 'De Plaets'

De overhandiging van het jubileumboek

In Den Durpsherd in Berlicum is onder grote belangstelling het gouden jubileum van heemkundekring De Plaets gevierd. Dat gebeurde op 13, 14 en 15 oktober.

Voorzitter Theo Danen opende op vrijdag de rij van sprekers, na hem volgden burgemeester Pommer, voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem en Mark van der Heijden. Daarna lichtte Albert Pennings als eindredacteur de totstandkoming van het jubileumboek toe. Het boek '50 jaar in lief en leed' bevat ongeveer 220 gouden echtparen. Daarna werd het boek aangeboden aan de voorzitter en de inleiders.

220 gouden echtparen

Voorzitter Henk Hellegers van de stichting Brabants Heem bood de jubilerende vereniging een tinnen herinneringsbord aan. Hij prees De Plaets om de vele activiteiten en om de vele vrijwilligers die er actief voor zijn. "Jullie heemkundekring heeft fantastisch gereedschap in handen dankzij de vele vrijwilligers en boekt daar geweldige resultaten mee. De lijst van werkgroepen van De Plaets is indrukwekkend. ➤

Allemaal mensen, die op verschillende manieren aan de weg timmeren om de geschiedenis van Berlicum en Middelrode uit te dragen op allerlei gebieden, variërend van foto's, archieven en bodemonderzoek tot en met excursies en lezingen en boeken want er zijn al veel boeken verschenen over de geschiedenis Berlicum en Middelrode," zo zei Hellegers. "En dan zie je, terugkijkend op vijftig jaar, dat de heemkundekring nog hyperactief, vitaal, volop levend is. Zo vol van leven, dat er een scala aan activiteiten plaats vindt om de geschiedenis van Berlicum en Middelrode uit te dragen en de inwoners te betrekken bij de geschiedenis van hun dorp."

De tinnen bord, die door voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem werd aangeboden

Rond 21.00 uur vond de ludieke opening plaats van de jubileumtentoonstelling 'Berlicum-Middelrode in 1967'. Er was grote belangstelling in de nostalgische teksten, foto's en voorwerpen uit die tijd. Ook kon het jubileumboek gekocht worden.

Op zaterdag 14 oktober waren er de hele dag veel bezoekers, die vragen stelden en die elkaar veel verhalen te vertellen hadden n.a.v. de foto's en de teksten. De stand 'Wie, wat waar'(ontbrekende namen bij foto's) leverde veel nieuwe namen op. Ook was er gelegenheid een eigen stamboom te laten maken. Zondag 15 oktober waren er al vroeg veel bezoekers, de hele dag was het drukker dan op zaterdag. In totaal zijn en ongeveer 500 bezoekers geweest.

De verkoop van het boek verloopt goed. Vanaf het jubileumweekeinde is het bezoek te koop bij boekhandel Wijgergangs in Berlicum. Op dinsdagochtend zijn de werkende leden actief in De Durpsherd. Iedereen kan er binnenlopen, vragen stellen, materialen brengen, uitgaven kopen, waaronder ook het nieuwe boek. ■

**nostalgische
teksten, foto's
en voorwerpen**

Dertig jaar Broeder Christoffor Oudenbosch

Een volle zaal bij de feestelijkheden

Heemkundige Kring Broeder Christoffor uit Oudenbosch heeft het 30-jarig bestaan gevierd. Het werd een drukbezochte feestdag in Fidei et Arti.

Voorzitter Jan Bedaf opende de rij van sprekers met een duik in de geschiedenis. Wethouder Jan Paantjes van de gemeente Halderberge wees er onder andere op hoe belangrijk het was om het verleden te behouden voor de toekomst en dan niet alleen de gebouwen, maar vooral ook de verhalen die daarmee verbonden zijn. Met het overhandigen van een jubileumcadeau namens de gemeente sloot wethouder Paantjes af. Als dank voor zijn bijdrage overhandigde voorzitter Jan Bedaf het eerste exemplaar van het "Jaarboek 2017" aan de wethouder. Taalvirtuoos Wim Daniels trad bij de feestelijkheden twee keer op. Het gedeelte voor de pauze werd afgesloten met een optreden van het shantykoor "De Markmakers".

Namens de stichting Brabants Heem bracht bestuurslid Otte Strouken de felicitaties over. In zijn bijdrage wees hij op het belang om de karakteristieken van de eigen identiteit veilig te stellen naar de toekomst toe. Daarom is het belangrijk om naast het materiële erfgoed (gebouwen e.d.) ook het immateriële erfgoed (tradities, oude ambachten) te conserveren en voor de toekomst te borgen. Digitalisering, samenwerking en bevordering van erfgoedtoerisme zijn de belangrijkste pijlers waarop dit streven gebouwd moet zijn. En niet te vergeten het inspelen op de belangstelling van jongeren, want elke generatie heeft zijn eigen erfgoed.

Als sluitstuk van deze jubileumviering in Fidei et Arti volgde een tweede optreden van "De Markmakers", die de zaal ertoe wisten te bewegen om af en toe uit volle borst mee te zingen. ■

Zilveren schildje Sint Annagilde voor “Dye van Best”

Dye van Best heeft onlangs een bijzonder schildje in bezit gekregen. Het is als een cadeau aangeboden ter gelegenheid van het 50-jarige bestaan van de heemkundekring uit Best.

Enkele maanden geleden kreeg de hopman van het huidige St. Odulphusgilde uit Best een mail van een bedrijf uit Den Haag met de mededeling het een zilveren koningsschild van het Sint Annagilde uit Best in de collectie had gekregen. Het schildje was gemaakt in 1849 met daarop de naam van de koning, Adriaan J. van Kroonenburg. Op het zilveren schildje is gegraveerd de heilige St. Anna met kind en een klomp. Dit laatste wijst erop dat de koning van beroep klompenmaker moet zijn geweest. Het schildje heeft een hoogte van 18 cm, breed 13,5 cm en zwaar 48 gram. Als zilveren keur staat er op een lopende leeuw, jaarletter P wat staat voor 1849 en een Minerva hoofd.

Zo'n uniek schildje moet natuurlijk voor Best bewaard blijven en het schildje zou in goede handen zijn van de plaatselijke heemkundekring “Dye van Best”. Aankopen van zo'n schildje, waarbij je moet denken aan bedragen van meer dan 500 euro, is financieel voor de heemkundekring niet te behappen. Maar er kwam hulp van de Stichting Geschiedenis van Best die na een verzoek van de heemkundekring besloot het schildje aan te kopen en het aan te bieden aan de jubilerende Heemkundekring “Dye van Best” die dit jaar haar 50 jaar bestaan viert.

De voorzitter Jan van Beerendonk van Stichting Geschiedenis van Best overhandigde het schildje officieel aan de voorzitter van de “Dye van Best” Harrie van Vroenhoven. De Sint Annagilde liet in 1760 een reglement opstellen waarin bepaald werd dat elk jaar op 26 juli, de dag dat de heilige Sint Anna wordt herdacht, het gildefeest wordt gevierd. In 1868 werd de Gilde echter opgeheven. Nu wordt nog steeds op die dag een mis opgedragen bij de Sint Anna kapel in het buurtschap Aarle. In een artikel van de Meierijsche Courant van 1904 wordt aandacht geschonken aan de Sint Annagilde uit Best welke Gilde in 1868 is opgeheven. Het is niet bekend wat hiervan de redenen waren. Het schildje is te zien in de vitrinekast in de bibliotheek van de heemkundekring. ■

**koning,
Adriaan J. van
Kroonenburg**

Beeldhouwer Toon Grassens Kunstenaar, ambachtsman, Brabander

door Piet van Asseldonk

Toon Grassens

Een arbeidersjongen uit Gemert brengt het via de ambachtsschool in Veghel tot ‘beeldhouwer van het Zuiden’: Toon Grassens, geboren in 1939 en intussen ‘met pensioen’. Zo’n honderd levensgrote en levensechte bronzen beelden van zijn hand, vaak herinnerend aan een plattelandleven dat voorbij is, sieren tot op de dag van vandaag tal van Brabantse dorpen in vooral De Peel, de Kempen en de Meierij van Den Bosch.

De zowel artistiek als ambachtelijk begaafde Gemertse beeldhouwer verbindt zijn naam aan een veel breder oeuvre. Hij ontwikkelt zich bijvoorbeeld ook tot een veelzijdig restaurator, ►

Restauratiewerk Sint Jan Den Bosch in 1964

Affiche Toon Grassens voor de LTS Veghel

Brabantse boer en boerin in Nistelrode

Detail realistisch kruisbeeld

die onder meer vele jaren meewerkt aan het in oude luister herstellen van de Sint Jan in 's-Hertogenbosch. Gebruik makend van velerlei technieken maakt hij portretbustes van bekende Brabantse ondernemers. Hij tekent, om nog maar eens iets te noemen, voor de houten wapenschilden van de Bossche bisschoppen Ter Schure en Hurkmans, maakt beelden voor het Land van Ooit en Kasteel Heeswijk en produceert sculpturen voor Holland Nagasaki in Japan. Minder bekend zijn de tien realistische, 'bloederige' rubberen kruisbeelden die hij op verzoek van een geheimzinnige katholieke mecenas tussen 1993 en 2000 levert aan kloosters en kerken in Italië, Nigeria, Brazilië en Tsjetsjenië. In Nederland is slechts één van deze indertijd veelbesproken crucifixen te zien en wel in de hal van de Sint Jozefkerk in het centrum van Tilburg.

Rabo-kunstenaar

Het meest bekend is Toon Grassens om zijn beelden in het publieke domein. Die verraden zijn liefde voor het Brabantse land van zijn jeugd en voor de karakteristieke dorpsfiguren die daar kleur aan gaven. Heemkundige belangstelling kan Grassens niet ontzegd worden. Zijn beelden hebben veelvuldig oude (agrarische) beroepen, landbouwdieren, carnavalsfiguren en gildebroeders als onderwerp. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de Beeldhouwer van het Zuiden, samenwerkend met heemkundige Nol van Roessel, in 2001 te Nistelrode de Zanger van het Zuiden, Ad de Laat (1947-1995) vereeuwigt. Eén van de latere beelden van Toon Grassens heeft trouwens ook een heemkundig tintje. Het staat sinds 2002 in Alphen en beeldt pastoor Willem Binck (1882-1971) uit, de gepassioneerde stichter van Brabants Heem.

De grootste opdrachtgever van de Gemertse beeldhouwer in de jaren na 1980 is de Rabobank. Deze uit de Boerenleenbank voortgekomen coöperatieve bank had tot voor kort redelijke zelfstandige banken in tal van dorpen en steden. Grassens daarover: "Als

banken een jubileum hadden of fuseerden, dan wilden ze naar de plaatselijke bevolking een gebaar maken. Daar heb ik flink van geprofiteerd. Het ging daarbij vaak om grote beelden of groepen van beelden. Het wordingsproces daarvan besloeg, inclusief overleggen en ontwerpen, al vlug enige maanden en per keer waren er ook tienduizenden euro's mee gemoeid. De opdrachten stroomden binnen. " Om de financiering rond te krijgen laten de opdrachtgevers vaak replica's maken van de beelden van Grassens om die met winst te verkopen. In veel Brabantse huiskamers zijn die nog te zien. Intussen zijn de meeste dorpsbanken van de Rabo gesloten, maar de beelden van Toon Grassens staan er nog. Voorbeelden daarvan zijn: De Bereider (De Mortel, 1981), De Schut (Gemert, 1987), Ons Moeder (Bakel, 1989), De Peelwerker (Milheeze, 1989), De Pionier (Rips, 1989), Casteren Kermis (Casteren, 1990), Spelende Kinderen (Lieshout, 1990), Gemeentewapen (Stiphout, 1992), Tinus (Mariahout, 1994), De Molenaar (Vorstenbosch, 1994) en Gilde Tamboer (Lieshout, 1998).

In kunstenaarskringen wordt soms wat meewarig en neerbuigend gedaan over de realistische Rabo-kunst van Grassens. Hij zelf is er duidelijk over: " Ik zie het als een geuzennaam. Die dorpen zaten niet te wachten op een plastic met stadsallures. Die wilden iets herkenbaars, iets dat past in hun dorpsomgeving. De mensen van de Rabobanken voelden dat goed aan, omdat die directeuren en voorzitters ook mensen hier uit de streek waren." Als de Rabo-opdrachten teruglopen, is de naam van Toon Grassens gevestigd en gaan de opdrachten, ook van buiten Brabant, door. Enkele, willekeurige, voorbeelden: Brabantse boer en boerin met melkbus (Nistelrode 1986-1989), het Nederlandse Trekpaard (Gerwen 1990), topstier Sunny Boy (Heerenveen 1999), het paard Bonfire van dressuurkampioen Anky van Grunsven (Erp 2005) en Calvarieberg (Sint Willebrord 2008). ➤

realistische
Rabo-kunst

Ambachtschool en kunstacademie

Op de ambachtschool in Veghel blijkt al snel dat Toon Grassens, niet alleen technisch, maar ook artistiek, over gouden handen beschikt. Zijn kunstzinnig talent valt op en hij krijgt in 1957 het advies de ambachtschool te verruilen voor de kunstacademie in Den Bosch. Zo begint het, maar de overstap hakt er in. Toon Grassens heeft nauwelijks ooit een stap buiten zijn dorp gezet en het kunstmilieu in de grote stad is verwarrend voor de arbeidersjongen uit Gemert. Toon Grassens: “De jongens liepen rond met een grote baard en de meisjes droegen hippe, gewaagde kleren; allemaal nieuw voor mij. Mijn medestudenten hielden in mijn ogen diepe betogen en waren zeer zelfverzekerd. Toch wist ik me te handhaven en werd er niet ongelukkig. Ik was niet zo goed in theoretische vakken als kunstgeschiedenis, literatuur, Frans en Engels, maar wél goed in praktische vakken als anatomie, perspectieftekenen en boetseren. Daar waren de meiden op de academie vaak slecht in. Ik hielp hen en zij hielpen mij met de theorievakken. Zo sloeg ik me er doorheen en heb ik het er vijf jaar uit kunnen zingen.”

Het zijn de roerige jaren zestig en Grassens voelt kunstenaarsbloed door zijn aderen vloeien, maar zijn vrouw Stannie van Creij, die hij op de kermis in Odiliapeel ontmoet, houdt hem met beide beiden benen op de grond. Daarom wordt Grassens restaurator bij de Sint Jan in 's-Hertogenbosch en accepteert hij een baan als technisch assistent op de kunstacademie waar hij studeerde. Die zegt hij al snel weer op omdat hij als vrij gevestigd beeldhouwer gemakkelijk aan de kost komt. Heel zijn leven blijft Toon Grassens in Gemert wonen. Exposities of boeken over zijn werk zijn er nooit van gekomen. Grassens, wars van publiciteit rond zijn persoon, is daar te bescheiden voor. Nu hij het noodgedwongen kalmer aan doet, kan de Brabantse kunstenaar/ambachtsman rondrijdend door ‘zijn’ Brabantse land de resultaten van zijn werk overigens nog dagelijks bezichtigen.

Piet van Asseldonk is lid van de heemkundekring Vehchele

In het gemeentehuis van Boxtel zijn donderdag 16 november **drie boeken gepresenteerd**, die zijn samengesteld en gerealiseerd door samenwerking van diverse fondsen, stichtingen en anderen. Per boek volgt in deze uitgave een beschrijving

1

27 boerderijen en schuren beschreven

Een rijk geïllustreerd boek over het onderzoek naar 27 boerderijen en schuren in het buitengebied van de gemeente Boxtel. Behalve de bouwhistorische onderzoeksresultaten zijn ook achtergronden van de bewoners achterhaald. Een initiatief van Stichting de Brabantse Boerderij en gemeente Boxtel, en ontwikkeld in nauwe samenwerking met Heemkundestichting Kèk Liemt en Heemkunde Boxtel. Auteur van het boek is Wilbert Steenbakkers. Het boek is op 16 november gepresenteerd in het gemeentehuis in Boxtel.

De behoefte van de gemeente Boxtel om de geschiedenis van het agrarisch cultureel historisch erfgoed van de oudste boerderijen en Vlaamse schuren in Boxtel, Lennisheuvel en Liempde te onderzoeken en te beschrijven heeft geleid tot de publicatie van dit boek. Hierdoor kan de leefbaarheid van het gebouwde erfgoed in Boxtel versterkt worden en worden de bewoners nauwer betrokken bij de ➤

instandhouding ervan. Onder leiding van Stichting de Brabantse Boerderij en met medewerking van Stichting Kèk Liemt en de Heemkundevereniging Boxtel is het project tot stand gekomen.

Boerderijen

In het boek zijn 27 waardevolle boerderijen beschreven in Boxtel, Lennisheuvel en Liempde, op basis van bouwhistorisch onderzoek, plaatselijk dendrochronologisch onderzoek, kadasteronderzoek, genealogisch onderzoek en bewonersgeschiedenis en -verhalen. Een van de beschreven boerderijen is een hallehuis, dat nog zijn oorspronkelijke vorm heeft. Daarnaast staan er in de publicatie twee krukhuisen, vijf hoekgevelboerderijen, zeven kortgevelboerderijen en twaalf langgevelboerderijen. De boerderijen hebben nagenoeg allemaal een lange en interessante bouwhistorie.

Van de onderzochte boerderijen waren er vijf, die in hun bouwgeschiedenis een hoekgevelboerderij waren. Van deze hoekgevelboerderijen is er geen enkele bewaard in die vorm. Zeven van de onderzochte en beschreven boerderijen zijn kortgevelboerderijen. Er zijn 12 langgevelboerderijen beschreven. Drie ervan zijn asymmetrische boerderijen, waarvan 2 met zekerheid tweebeukige boerderijen zijn. Dit zijn de oudste langgevelboerderijen.

De boerderijen hebben nagenoeg allemaal een lange en interessante bouwhistorie. Smaldersestraat 12 in Liempde heeft het oudste bouwelement, dat uit 1524 dateert. Er vonden verbouwingen plaats in 1548 en 1593. Wellicht werd het toen een bakstenen gebouw. In 1857 werd het hallehuis verlengd met een schuurgedeelte en kreeg het de huidige bouwvorm van een kortgevelboerderij. Het was een boerderij met een gracht er omheen, die in 1832 nog deels bestond.

De realisatie van het boek is mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van Boekenfonds Het Groene Woud, gemeente Boxtel, Stichting Kèk Liemt, Heemkunde Boxtel, Stichting de Brabantse Boerderij, Brabants Heem en Rabobank. Het boek is te koop voor € 34,95 via Pictures Publishers www.picturespublishers.nl en bij Bezoekerscentrum D'n Liempden Herd, Barrierweg 4 te Liempde.

2

De geschiedenis van een brouwerij in Lennisheuvel

Een boek over de geschiedenis van een brouwerij, herberg en boerderij in Lennisheuvel, dat inzicht geeft in de archeologie, bouwhistorie en het archiefonderzoek naar Den Eijngel en haar bewoners. Op initiatief van de eigenaren en met ondersteuning van Stichting de Brabantse Boerderij, gemeente Boxtel en Stichting Streekfonds Het Groene Woud is het boek geschreven.

De eeuwenoude boerderij Den Engel, die ook brouwerij en herberg is geweest, kreeg in 2012 nieuwe eigenaren die van meet af aan van plan waren Den Engel te restaureren met inachtneming van de cultuurhistorische waarden van het gebouw en verbinding te zoeken met de voormalige functies van herberg en brouwerij. Meerdere partijen waren hierbij betrokken: de gemeente Boxtel, de Heemkundekring Boxtel, Stichting de Brabantse Boerderij, Stichting Streekhuis Het Groene Woud en Stichting Streekfonds Het Groene Woud. Zij maakten samen realisering van het project mogelijk. Ter voorbereiding op de restauratie werd archeologisch onderzoek uitgevoerd door RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. en bouwhistorisch onderzoek door D.J.K. Zweers Bouwhistorisch Onderzoek en John van Lierop Architectuur Bouwhistorie Restauratie. Al deze inspanningen hebben geleid tot een fraaie publicatie die op basis van de archeologie, bouwhistorie en het archiefonderzoek inzicht geeft in de ontwikkeling door de eeuwen heen van de brouwerij, herberg en boerderij en haar bewoners.

In de zoektocht naar informatie over de geschiedenis van Den Engel werd uiteraard het boek Baanderheren, Boeren & Burgers van Jean Coenen geraadpleegd. En hierin staat de passage dat er een document is uit 1724 waarin geschreven staat... *daer uijt hanght den Eijngel...* De eigenaren vonden dit zo'n bijzonder leuk detail dat zij - na overleg ook met andere ➤

betrokkenen - het pand Den Eijngel wilden noemen. Overigens gaat de publicatie niet alleen over Den Eijngel maar ook over het gehucht Lennisheuvel. Beiden zijn al vele eeuwen onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Boekenfonds

Eén van de doelstellingen van Het Groene Woud is de betrokkenheid van bewoners en ondernemers bij Het Groene Woud te vergroten. Onder andere door ervoor te zorgen dat mensen kennis hebben over en van daaruit trots zijn op hun prachtige omgeving. Een manier om kennis over Het Groene Woud te ontsluiten en te delen is het maken en uitgeven van boeken die gaan over de kernwaarden en kernkwaliteiten van Het Groene Woud. Het Groene Woud heeft daarom een boekenfonds opgericht, voor het medefinancieren van boeken over Het Groene Woud. Het boek 'Daer uijt hanght Den Eijngel' heeft een bijdrage uit dit Boekenfonds ontvangen. Daarnaast is een bijdrage voor het boek ontvangen van de gemeente Boxtel.

Het boek 'Daer uijt hanght Den Eijngel' is te koop voor € 22,50 via Pictures Publishers www.picturespublishers.nl en bij Bezoekerscentrum D'n Liempdsen Herd, Barrieweg 4 te Liempde. ■

Bakhuis en put (foto Ruud van Nooijen)

3

WATER en BROOD, over waterputten en bakhuizen

Historie én over hernieuwde bouwervaring van waterputten en bakhuizen in Het Groene Woud. Dat is in het kort waar het boek WATER en BROOD over gaat. Stichting de Brabantse Boerderij is initiatiefnemer van het project en is bij de uitgifte ervan ondersteund door Stichting Promotie Projecten in Leefbaar Liempde (SPPiLL) en Stichting Brabantse Bronnen.

In het boek Water en Brood wordt veel aandacht besteed aan de historie, het functioneren en het gebruik van waterputten en bakhuizen in Het Groene Woud en daarbuiten. Het boek bestaat uit twee afzonderlijke delen. Het eerste deel gaat over water en waterputten, het tweede deel gaat over bakovens en bakhuizen. De auteurs zijn respectievelijk Pieter Parel en George Dirven. Het boek telt 176 pagina en is rijk geïllustreerd met foto's en tekeningen. Er is gebruik gemaakt van de fotocollecties van de Brabant Collectie, BHIC, Heemkunde Boxtel, Ruud van Nooijen en eigen foto's. ➤

Historie

Boerengezinnen waren vroeger zelfvoorzienend. Zij haalden het water dat nodig was voor gezin en bedrijf uit de eigen put. Zij bakten hun eigen brood in een met hout gestookte oven. Allerlei maatschappelijke en economische ontwikkelingen maakten deze voorzieningen in de eerste helft van de 20e eeuw overbodig.

Veel putten en bakhuizen raakten in onbruik en de meeste werden afgebroken. Een klein aantal bleef, in meer of minder goede staat, behouden. Samen met de putten en ovens verdwenen ook de vaklieden en de vakkennis. Naast bronnenonderzoek is een uitgebreide veldinventarisatie gedaan, maar dat leverde weinig op. Er zijn nog weinig objecten over die in goede staat verkeren.

Onderdeel van het project was de bouw van nieuwe putten en ovens en reconstructie van vervallen exemplaren. Daarmee werd weer hernieuwde bouwervaring opgedaan. Dankzij de medewerking van deskundige vrijwilligers zijn de moderne bouwwijzen in tekst en foto's vastgelegd in dit boek. Gerestaureerde en/of gereconstrueerde bakhuizen en waterputten worden onder andere via deze publicatie, maar ook in werkelijkheid bij boerderijen gepresenteerd en aan het publiek getoond. Bakhuizen en putten worden zo in een verband geplaatst, waardoor ze ook een andere functie en betekenis krijgen als 'levende en werkende' bezienswaardigheid.

Het boek Water en Brood heeft een bijdrage uit het Boekenfonds van Het Groene Woud ontvangen. Daarnaast zijn bijdragen ontvangen van gemeente Boxtel, Prins Bernard Cultuurfonds, Heemkundestichting Kèk Liemt, Stichting Brabantse Bronnen, Stichting de Brabantse Boerderij en SPPiLL.

Het boek WATER en BROOD is te koop voor € 22,50 via Pictures Publishers www.picturespublishers.nl en bij Bezoekerscentrum D'n Liempdsen Herd, Barriereweg 4 te Liempde. ■

Osse ouderen op de wip in De Efteling (foto Daan Scholte/stadsarchief Oss)

Osse ouderen in de Efteling, 30 juli 1952

65+

Eind mei 1952 opende in de Efteling in Kaatsheuvel het bekende Sprookjesbos voor het eerst zijn poorten. Fotograaf Daan Scholte maakte er dat jaar een bijzondere serie foto's

Vanaf het begin brachten grote groepen in georganiseerde uitstapjes een bezoek aan deze attractie, maar van die eerste jaren is weinig gedocumenteerd. Dat op 30 juli 1952 een groep van 430 bejaarden uit Oss een reisje naar Kaatsheuvel maakten, is voor die tijd niet echt uitzonderlijk, de fotoserie die freelance fotograaf Daan Scholte (1907-1973) daarvan maakte, is dat wel. Scholte werkte voor het Dagblad voor Oss en Omstreken dat uitgebreid van dit uitstapje verslag deed. In de krant verscheen toen maar één foto, de andere werden korte tijd in Oss in een vitrine getoond en pas recent kwam de hele serie weer tevoorschijn uit het archief van Scholte dat nu wordt bewaard in het Stadsarchief van Oss.

Nu, in 2017, is het 65 jaar geleden dat het Sprookjesbos opende en dat dit uitstapje van Osse 75-plussers plaatsvond. De foto's zijn in een aantrekkelijk boek verzameld, samen met korte inleidende teksten over Daan Scholte, de ➤

beginjaren van de Efteling en de tekst van het krantenbericht uit 1952 onder de titel 65+ Eftelinguitje voor een oudje. De foto's zijn voorzien van korte teksten en aangevuld met enkele oude en nieuwe foto's die het geheel in context plaatsen. Het boek biedt daarmee nostalgisch kijkplezier voor Eftelingliefhebbers, geeft een tijdsbeeld en vormt een aanvulling op de twee eerdere fotoboeken met selecties uit het rijke oeuvre van Daan Scholte, een fotograaf met een scherp oog voor detail.

Het boek is beschikbaar gekomen midden in de maand van de geschiedenis die dit jaar het toepasselijke thema Geluk heeft.

'65+ Eftelinguitje voor een oudje', met foto's van Daan Scholte; tekst Lauran Toorians en Marja van Trier. Uitgave door Stichting StuipZand, i.s.m. Stadsarchief Oss en Heemkundekring Loon op 't Sandt, 48 pagina's € 9,00. Verkrijgbaar bij Stichting StuipZand, marjavantrier@xs4all.nl of secrteraris@heemkundekringloonoptsandt.nl

Huizen en bewoners in Berlicum/Middelrode

Het Balkums huis van Toon van Osch, die hier vanaf 1931 met zijn gezin woonde. Het pand is in de jaren '70 gesloopt.

De Historische Vereniging Berlicum Middelrode (HVBM) heeft een boek uitgebracht waarin huizen en bewoners worden beschreven.

In december 2016 was er bij de vereniging een interessante dialezing uit de succesvolle serie over huizen en bewoners van straten en wegen in het buitengebied van Berlicum en Middelrode. Dia's van de huizen aan Beekveld, Hersend en Zuid-Willemsvaart (noord), zoals ze er nu uitzien, werden afgewisseld met dia's van dezelfde huizen zoals ze er vroeger uitzagen. Ook dia's van de (vroegere) bewoners werden, voor zover beschikbaar, getoond. De historie van de huizen en die van hun (vroegere) bewoners werd daarbij beknopt verteld. Inmiddels is een fotoboek over de huizen en bewoners van Beekveld, Hersend en Zuid-Willemsvaart (noord) gemaakt. Het boek tel ruim 165 pagina's op het formaat A4, in ringband, met een zeer groot aantal foto's in zwart-wit. Het is voor 18 euro te koop bij Boekhandel Mieke Wijgergangs aan het Mercuriusplein in Berlicum.

Er zijn nog eerder uitgegeven fotoboeken verkrijgbaar over huizen en bewoners van de Hooghei, de Loofaert, en de Wamberg, De Oude Bossche Baan en Hasseltsedijk. Deze fotoboeken kosten 16,50 euro.

Bronstig Brabant: zedendelicten in historisch perspectief

Bronstig Brabant is de titel van het vierde boek dat criminoloog en amateurhistoricus Klaas de Graaff schreef over zedendelicten in de provincie Noord-Brabant.

Met dit boek belicht de auteur zedendelicten in Noord-Brabant door de jaren heen. Hij laat zien hoe de strafmaat bij dit soort delicten veranderd is en hoe de maatschappij er voorheen en nu op reageert. Klaas de Graaff schrijft niet alleen over ernstige zaken zoals incest en verkrachtingen maar ook over soa's en seksuele geaardheid.

Zo is overspel tot 1971 nog strafbaar, maar kwam al decennia niet of nauwelijks voor de strafrechter. In 1885 kregen Cornelis en Johanna nog acht maanden gevangenisstraf toen zij betrappt werden op seksueel verkeer langs de zandweg bij Boxmeer. Ook pornografie kon in de negentiende eeuw rekenen op forse straffen zoals de drukker Freek uit 's-Hertogenbosch in 1838 ervoer toen hij een jaar moest zitten wegens het verspreiden van vieze plaatjes. Geboortebeperking was bij de katholieken een doodzonde. Condooms kregen bij wijze van spreken het schuifje in de biechtstoel.

het
verspreiden
van vieze
plaatjes

beruchte
verkrachting
en doodslag

Driek Jonkers in Zijtaart kreeg een advertentie toegestuurd door de Neo-Malthusiaanse Bond toen hij in 1925 vader werd van twee tweelingen binnen één jaar tijds. Woedend stapte hij naar de rechter, want reclame voor geboortebeperking was lange tijd nog verboden. Helaas voor hem en de pastoor die hem tot de aangifte had aangezet, vond het gerecht het euvel niet de moeite waard. Bij abortus daarentegen konden de plegers rekenen op stevige straffen. Een jaar in de gevangenis lag al gauw in het verschiet. Bij ongewenste zwangerschap wisten veel Brabantse vrouwen vaak het adres waar zij moesten zijn om verlost te worden van hun vrucht. Sommige verloskundigen, zelfs uit Utrecht en Rotterdam bezigden zich op min of meer verantwoorde manier, maar ook minder gekwalificeerden werden te hulp geroepen, tot zelfs een fietsenmaker. Uiteraard vergeet de auteur de pedoseksualiteit niet aan de vergetelheid te ontrukken. Onderwijzers konden vaak jarenlang hun gang gaan voordat er aangifte werd gedaan. Ook de beruchte verkrachting en doodslag op de dertienjarige Marietje Kessels op 22 augustus 1900 in de Noordhoekkerk in Tilburg komt in dit boek wederom aan de orde.

De auteur behandelt elk onderwerp en onderbouwt de bevindingen met rechtelijke uitspraken. Hierdoor krijgt de lezer een compleet beeld van de omgang met zedendelicten in historisch perspectief geplaatst. De titel mag niet alleen geestig zijn gevonden, maar ook zeker passen bij het boek.

Het boek kost € 17,45 en is bij de uitgever www.boekscout.nl, bij bol.com en de boekhandel verkrijgbaar. ISBN 978-94-022-2836-6

Dorp tussen behoud en verandering

Bij de viering van het gouden jubileum van heemkundevereniging Op die Dungen is het boek "Dorp tussen behoud en verandering – Den Dungen 1967-2017" feestelijk gepresenteerd.

Heemkundevereniging Op die Dungen vierde haar 50 jarig jubileum eind september. Na het welkomstwoord van voorzitter Cor Schakenraad werd de jubilerende vereniging door de voorzitter van Brabants Heem, Henk Helleger, in het zonnetje gezet. Vervolgens werd André Schoones verrast met de speld van verdienste van Brabants Heem voor zijn vele vrijwilligerswerk voor de vereniging.

André Schoones was een van de medeauteurs voor het jubileumboek dat tijdens de festiviteiten werd gepresenteerd. Hij doet zijn werk het liefst op de achtergrond, zo bleek tijdens de uitreiking van de onderscheiding. André Schoones was van 2007 tot 2012 secretaris van Op die Dungen, hij werkte mee aan diverse boeken, die de heemkundevereniging heeft uitgegeven, schreef voor het kwartaalblad van zijn vereniging, is actief als archivaris van de bibliotheek en de collectie, beheerder van bidprentjes en de fotocollectie. Schoones is als vrijwilliger altijd bereid de handen uit de mouwen te steken en is heel behulpzaam voor mensen die hun stamboom uitzoeken.

Voorafgaand aan de uitreiking van het eerste exemplaar lichtte mederedacteur Harrie Maas in grote lijnen toe wat zoal in de afgelopen 50 jaar in Den Dungen en het Maaskantje is gebeurd. Deze halve eeuw wordt uitvoerig beschreven in het fotorijke boek. Aansluitend werden door Cor Schakenraad de eerste exemplaren overhandigd aan de drie nog levende burgemeesters die ons dorp hebben bestuurd: Frits Speetjens (1980-1990), Wil de Laat (1991-1996) en Ger Schinck (1996-2002).

De huidige burgemeester Jan Pommer (2003-heden) kwam tussen zijn andere afspraken door in de pauze naar de Litserborg om met zijn voormalige ambtgenoten op de foto te gaan.

Mensen die het boek in hun bezit willen krijgen kunnen op de website www.heemkundedendungen.nl/boek2017/ terecht. Het boek kost 25 euro.

Van den Akker, een echte Heesche familie

door Hans Pennings

Heemkundekring 'De Elf Rotten' uit Heesch bracht een boek uit over de stamboom van een echte Heesche familie: de familie Van den Akker. De titel van het boek is: 'Ons stamboomboek. Van Frenssen naar Van den Akker'. Het boek is op 19 november gepresenteerd.

Het heeft even geduurd, maar nu is het stamboomboek van de familie Van den Akker toch echt af. Bijna alle Van den Akkers in Heesch stammen af van één stamvader, namelijk Antonius Leendert Frenssen van den Acker, die in 1660 in geboren en in 1740 in Heesch is overleden. Hij trouwde in 1686 in Geffen met Henderske Jan Hendrik Melten Hanegraaf uit Nuland. Het uitzoeken van de stamboom heeft veel tijd gekost. Veel informatie over de oudste generaties kon verkregen worden via het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) in 's-Hertogenbosch. Niet alleen de rechte lijn is uitgezocht maar ook alle zijtakken, gerekend vanaf de stamvader. In het boek

zijn alle naamdragende nakomelingen van Antonius van den Akker opgenomen, inclusief hun partners en hun kinderen. Het is een echte familiegeschiedenis geworden, waarin niet alleen namen, geboortedata, trouw- en overlijdensdata staan maar waarin ook allerlei afbeeldingen van oude akten, kopieën van doop-, trouw- en begraafinschrijvingen en van de Burgerlijke Stand zijn opgenomen naast vele foto's en bidprentjes en ook persoonlijke herinneringen en verhalen. In het boek is te zien dat de van den Akkers tot in de 20e eeuw over het algemeen boerenmensen, bouwmannen en fabrieksarbeiders waren, met af en toe een kleermaker, een raadslid en wethouder en een schepen.

De nazaten van Antonius van den Akker hebben in vrijwel alle buurtschappen van Heesch gewoond. Er zijn ook nakomelingen in Oss, Nistelrode, Geffen, Koolwijk en in Rotterdam, Canada en Nieuw-Zeeland. Al in 1763 is er een Hendrik van den Akker naar Nistelrode verhuisd. Veel Heesch families zijn verwant aan de Van den Akkers. Er zijn verschillende bijnamen bij de Van den Akkers zoals Peer Joost Sijmes oftewel Petrus Christianus van den Akker.

De samenstellers van het boek zijn: Mariet Bremmer-van den Akker, Adriaan van den Akker, Rinie van de Laar-van den Akker, Ellen van den Akker-van Dijk, Ad Sturkenboom en Huub van Herpen.

Het boek telt bijna 600 pagina's en kost 40 euro. Het is te bestellen het bedrag over te maken op rekening NL22 RABO 012 000 3015 t.n.v. Heemkundekring de Elf Rotten te Heesch met vermelding van naam en adresgegevens. De verzendkosten zijn 10 euro en dan is het totaalbedrag 50 euro. ■

Drunen, 500 jaren Reformatie

Presentatie van het boek in de protestantse kerk in Drunen.

95 stellingen begin van de Reformatie

door Adrie Verboord

Op 31 oktober 2017 was het precies 500 jaren geleden, dat Maarten Luther zijn pamflet met 95 stellingen wereldkundig heeft gemaakt door deze aan de kerkdeur van Wittenberg (D) te spijkeren. Deze gebeurtenis is in de geschiedenis opgetekend als het begin van de Reformatie.

Heemkundekring Onsenoort, werkzaam in de gemeente Heusden en de kernen Engelen en Bokhoven, die tot de gemeente 's Hertogenbosch horen, heeft deze bijzondere verjaardag aangegrepen om voor de Protestantse gemeente te Drunen de geschiedenis op te tekenen. Het resultaat is tijdens een bijzondere kerkdienst op 29 oktober 2017 in Drunen aan alle kerkgangers aangeboden. ➤

Om de geschiedenis van het protestantisme in Drunen te kunnen beschrijven, wordt eerst aandacht geschonken aan het ontstaan en de ontwikkeling van het protestantisme in het algemeen. Daaraan wordt aandacht besteed in het eerste gedeelte van het boek. Wie waren Luther, Zwingli en Calvijn? Waar tegen zetten deze hervormers zich af en waarom zijn zij niet geslaagd in hun oorspronkelijke bedoeling om de Rooms-Katholieke kerk van binnenuit te hervormen? Wat de hervormers met elkaar gemeen hebben, is hun afkeer van een doorgeslagen veruiterlijking van het geloof. Zij willen terug naar de basis, naar de Heilige Schrift. Met name tegen de praktijk rond de handel in aflaten ter financiering van de Sint-Pieter in Rome, zetten zij zich sterk af. Met het pauselijk gezag, dat zij verantwoordelijk houden voor de misstanden, komt het daarna ook nooit meer goed.

Vanuit deze herbezinning op de basis van de geloofsbeleving zijn de vier Sola's gedefinieerd. Sola betekent alleen, enkel, slechts. Zo betekent Sola Scriptura dan ook 'alléén door de Schrift'. Vanuit deze sola's worden de verschillen in de grondslag van het geloof tussen protestanten en katholieken heel begrijpelijk. Immers, waar de protestanten één strikte referentie hebben, daar hebben katholieken doorgaans een breder scala aan mogelijkheden. De Zwitserse theoloog Karl Barth heeft dat als volgt samengevat: het verschil tussen protestanten en katholieken is het woordje 'én'.

Nederland op Calvinistische leest geschoeid

In het midden van de zestiende eeuw staan de Nederlanden onder Spaans gezag met aan het hoofd Koning Filips II. Deze wenst, samen met de Habsburgse Keizer Karel V, geen andere godsdienst dan de rooms-katholieke in zijn rijk toe te staan. Vanaf 1568, wanneer de Tachtigjarige Oorlog uitbreekt gaan in de Noordelijke Nederlanden de strijd tegen de Spaanse overheersing en de invoering van het protestantisme hand in hand. Daarbij wordt in het boek ook ingegaan op het feit, dat noordwest Europa grotendeels Lutheraan is geworden en dat Nederland juist op Calvinistische leest is geschoeid.

In 1648 is de strijd met de Spanjaarden gestreden én gewonnen. Daarmee heeft ook de Hervormde Kerk gewonnen. De katholieken moeten hun kerkelijke bezittingen afstaan en Brabant wordt een Generaliteitsland, mét plichten en zónder rechten. Pas met de aanvang van de Franse tijd in 1795 wordt deze achterstelling ongedaan gemaakt. Tijd nu om de aandacht naar Drunen te verplaatsen. Niet meteen echter, maar door eerst naar de bijzondere situatie in de Langstraat te kijken. De eeuwenoude grens tussen het graafschap Holland en het hertogdom Brabant, die door deze regio loopt, heeft er toe geleid, dat in de Langstraat de dorpen zo ongeveer om en om protestants en katholiek zijn.

In de thematische opbouw van het boek wordt vervolgens gekeken naar de wisselende protestantse samenwerkingsverbanden en de bijdrage van de protestantse gemeente aan de maatschappelijke ontwikkeling van Drunen. Van groot belang voor de groei van het aantal protestanten is de komst van Lips Scheepsschroevenfabriek in 1934 geweest. Een hightech bedrijf met een behoefte aan vaklieden, die in het agrarische en ambachtelijke Drunen en omgeving niet (in voldoende mate) voorhanden zijn.

Ruim aandacht in het boek ook voor de teruggave van de kerk aan de katholieke geloofsgemeenschap tijdens de Franse tijd. Een proces, dat door allerlei oorzaken uiteindelijk 24 jaren in beslag neemt. Ter illustratie zij vermeld, dat in het naastgelegen Nieuwkuijck deze teruggave in één maand geregeld was.

Tenslotte wordt in het boek ook een hoofdstuk gewijd aan de gesloten Nederlandsch – Hervormde begraafplaats in Drunen. Heemkundekring Onsenoort heeft een project in uitvoering om alle bijna 30 begraafplaatsen in het heemgebied te inventariseren. Dat leidt tot mooie fotoboeken met veel aanvullende informatie. Het betreffende fotoboek is tijdens de kerkdienst door samensteller Bart Be aard ook toegelicht en aangeboden aan voorzitter Rob Kampstra van de Protestantse gemeente te Drunen.

protestantse geschiedenis met een 'katholieke pen

Auteur en voorzitter van Heemkundekring Onsenoort Adrie Verboord sluit het boek op de achterkaft af met de volgende zin. "Het optekenen van de protestantse geschiedenis met een 'katholieke pen', voorkomt, dat dit boek als eenzijdig betiteld zou kunnen worden".

De '95 stellingen van Maarten Luther' vormen als het ware de geboorteakte van de Reformatie. Daarom is dit belangrijke pamflet op postergrootte van 700 x 400mm en dus leesbaar, in het boek ingestoken. Een gebaar, dat zéér in de smaak is gevallen. ■

Inundatiegebieden van de stelling

door Kees van Mastrigt

De vestingwerken van de Stelling van Willemstad staan volop in de toeristische belangstelling. Kees van Mastrigt schreef veel over de Stelling van Willemstad. Voor De Koerier schrijft hij in drie afleveringen over de vestingstad. In deze uitgave de slotaflevering, de Stelling van het Hollandsch Diep en Volkerak 1874-1922.

De negentiende eeuw was een eeuw van verandering, van grote uitvindingen en het begin van de industrialisering. Vestingsteden wilden uit de belemmering van hun wallen komen om ook fabrieken te kunnen bouwen en nieuwe woningen voor de arbeiders. Omdat het belang steeds minder werd, kreeg een groot aantal vestingen in de loop van de 19e eeuw het groene licht om hun vestingwerken te ontmantelen. De invoering rond 1860 van de 'getrokken' loop voor vuurwapens en geschut, met als

gevolg een meer stabiele baan, droeg daaraan bij. Daarom werd met de Vestingwet van 1874 een nieuw verdedigingsstelsel ingevoerd. Dit omvatte de volgende linies en stellingen:

- de Nieuwe Hollandse waterlinie van de Zuiderzee tot de Nieuwe Merwede
- de Stelling van de Gelderse vallei;
- de Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak
- de Stelling van de monden van de Maas en het Haringvliet
- de werken tot dekking van de rivierovergangen van IJssel, Waal en Maas
- de Stelling van Amsterdam
- de Zuiderwaterlinie van de Maas boven St. Andries tot de Amer beneden Geertruidenberg
- de werken aan de Westerschelde.

De Zuiderwaterlinie tussen Bergen en Zoom en Geertruidenberg werd opgeheven. De vesting Steenberg was al in 1812 buiten gebruik gesteld, de forten bij Bergen op Zoom in 1816 en de vesting zelf in 1867. Breda volgde in 1868. Zonder deze vestingen en forten was de linie een gatenkaas en niet meer te verdedigen. Daarom hield dit gedeelte van de linie op te bestaan.

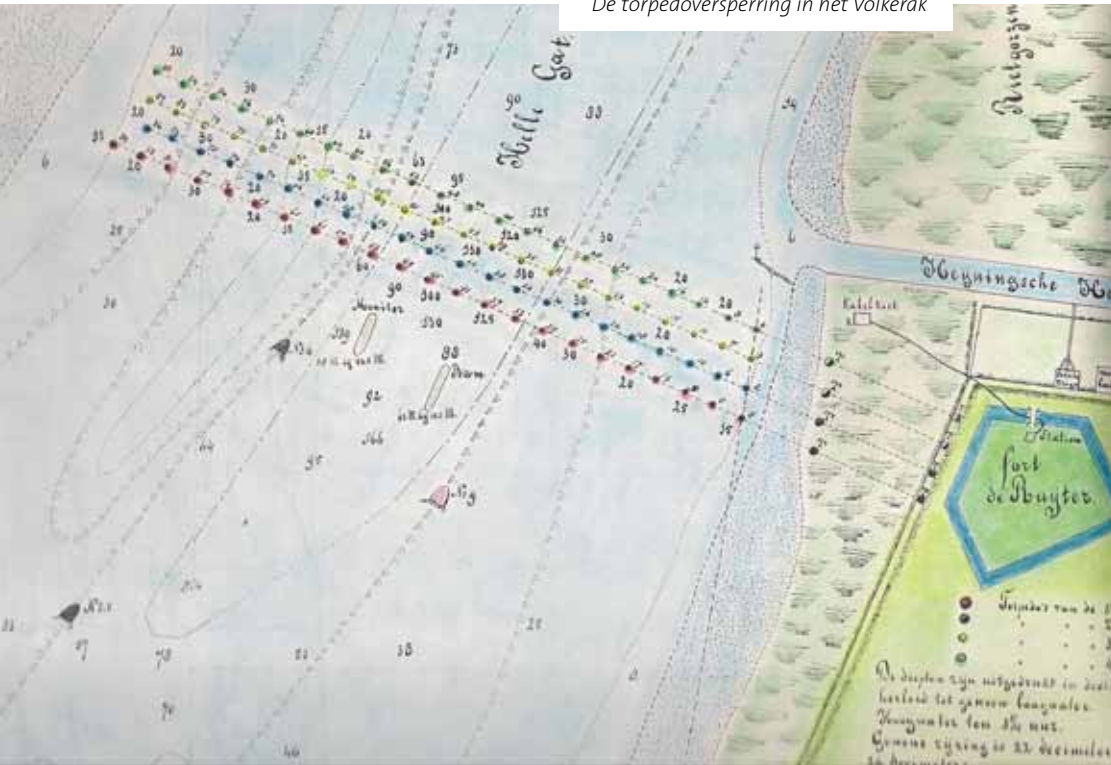
Willemstad werd de centrale vesting van de Stelling van het Hollandsch Diep en Volkerak, die nu in eerste linie lag. De stelling bestond toen uit de vesting Willemstad, de forten De Hel, De Ruyter (Sabina Henrica), Prins Frederik, Bovensluis en Buitensluis bij Numansdorp. Tot de stelling behoorden ook drie redoutes op Flakkee en de batterijen aan de Dintelmond. Het gebied dat tot de stelling behoorde was het oostelijk deel van Flakkee vanaf Middelharnis, het zuidelijk deel van de Hoekse Waard en het gebied tussen Hollandsch Diep en Mark-Dintel, de huidige gemeente Moerdijk, uitgezonderd de Moerdijkspoorbrug. Een belangrijk deel van dat gebied kon geïndundeerd worden. ➤

De taak van de stelling

Als vanouds was de primaire taak de toegang tot het Hollandsch Diep en Volkerak voor vijandelijke schepen af te sluiten. Ook moest de stelling de zuidgrens van Holland verdedigen. De derde taak was om bij een eventuele terugtocht van het leger op Holland als opnamestelling te dienen. In de Eerste Wereldoorlog, waarin nieuwe wapens als tank en vliegtuig werden gebruikt, werd deze taak als zeer belangrijk gezien

In 1914 stond in de stelling het volgende geschut opgesteld: 2 kanonnen L 25 staal, 14 kanonnen 24 cm ijzer, 14 kanonnen 15 cm kort, 2 x 12 cm kust, 2 x 12 cm lang, staal, 17 x 12 cm kort, 6 x 10 cm, 4 x 10 cm staal op kazerneaffuit, 14 x 8 cm brons en 4 met munitievoorwagen, 36 houwitsers 15 cm, 8 mortieren 10 cm, 36 Coehoornmortieren, 19 mitrailleurs M 90 (Gardner), 4 mitrailleurs M 08 (Schwartzlose), 4 mitrailleurs Vickers, 12 geweermitrailleurs en 25 loopgraafgeweren M 95.

De torpedoversperring in het Volkerak

Een belangrijk onderdeel van de kustverdediging was de torpedoversperring in het Volkerak. Deze lag tussen de forten Prins Frederik en de Ruyter/Sabina Henrica.

Een ankergewicht met ketting hield een electroschoktorpedo (een soort mijn) op zijn plaats, circa 1½ meter beneden laag water. Kreeg de torpedo een schok door een aanvarend schip, dan sloeg een slinger uit, raakte een contact en ging af. Maar alleen als de stroom was ingeschakeld. Alle torpedo's waren met een elektrische onderwaterkabel met elkaar en de wal verbonden. Daar konden ze naar believen worden geactiveerd. Voor de bediening van de torpedo's werd in 1878 een torpedocompagnie opgericht, later uitgebreid tot het Korps Torpedisten.

torpedo's waren met een elektrische onderwaterkabel verbonden

Verbeteringen geschut en munitie eisen ingrijpende veranderingen. De invoering van projectielen met brisante (hoog explosieve) springlading tussen 1885 en 1890 met een grote mijn- en scherfwerking maakte de bestaande verdedigingswerken op slag verouderd. Wat vroeger 'bomvrij' was, was dat niet meer. Het brikkenbeton – baksteenpuin met kalk en tras – bleek niet tegen het nieuwe geweld bestand. Voortaan werd steenpuin met beton gebruikt, na 1900 gewapend grindbeton. De forten De Hel en Sabina Henrica werden ingrijpend veranderd.

De mobilisatie van 1914 – 1918

Op 31 juli 1914 werd de algemene mobilisatie van de Nederlandse krijgsmacht afgekondigd. Willemstad kreeg een groot aantal militairen binnen zijn wallen en ook de forten werden volledig bemand. Opnieuw moest de vesting worden aangepast om als opnamestelling te kunnen dienen. Vanuit de vesting konden terugtrekkende troepen overgezet worden naar de Hollandse wal. De smalle Landpoort werd gesloopt en van de Waterpoort de oostelijke profielmuur. De verdedigingstaak van de vesting verloor hierdoor aan kracht, maar het zwaartepunt van de verdediging lag nu bij de Mark-Dintel. Onder de bruggen bij Standdaarbuiten, Stampersgat en Dinteloord werden explosieven aangebracht om die eventueel op te kunnen blazen. Voor de Willemstadse middenstand was de mobilisatietijd een gouden tijd, maar ook de burgers verdienden door de inkwartiering een welkom centje erbij. ➤

de forten werden volledig bemand

Overtocht Hollandsch Diep Vie Brigade van de 3e Divisie 1916

1922 – 1940

Na de Eerste Wereldoorlog werd het verdedigingsstelsel opnieuw herzien. De Vesting Holland werd het belangrijkste te verdedigen gebied. De Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak werd in 1922 opgeheven, maar Willemstad met de polders Ruigenhil, Oude Heijningen, Sabina Henrica tot aan de Mark-Dintel werd als Stelling van Willemstad opgenomen in de Vesting Holland.

De functie van de stelling was nu om met gebruikmaking van inundaties te voorkomen dat de vijand zich toegang zou verschaffen tot de Vesting Holland via een oversteek van het Hollandsch Diep naar Numansdorp.

Tijdens de mobilisatie bedroeg de bezetting slechts één infanteriecompagnie (1.I.39.R.I.) totaal ongeveer 150 man, op 15 april 1940 versterkt met een mitrailleurcompagnie MC I.39.R.I. Oorspronkelijk was het plan dat bij een terugtrekkend veldleger het 3e Grensbataljon de verdediging van de stelling zou overnemen. Echter, toen het zover was, kreeg het Grensbataljon opdracht naar de Hoekse Waard over te steken, daar de Duitsers al bij Rotterdam waren geland.

Alleen het dreigement Willemstad plat te bombarderen deed kapitein Meijjes, met de zwarte rookwolken van een brandend Rotterdam aan de horizon, besluiten te capituleren. Dit gebeurde op 14 mei rond 17.10 uur en viel het laatste stukje Noord-Brabant in Duitse handen.

Jonge onderzoekers aan het woord

Samen aan tafel tijdens het jaarlijkse congres. (foto: Marc Dielens)

door Jan Franken

In hotel Karmel in het Belgische Herentals was 18 november het jaarlijkse congres dat Brabants Heem en het Centrum voor de studie van de Kempen samen organiseren

Het hotel is een omgebouwd klooster waarin de kapel is omgetoverd tot een akoestisch verantwoorde zaal. Het congres trok 65 bezoekers. In de nieuwe opzet kwamen zeven meest jonge onderzoekers aan het woord over een onderwerp dat samenhang met Noord-Brabant en/of de Antwerpse Kempen. Ze kregen niet meer dan een half uur, waarna nog vragen mogelijk waren. De congresgangers kregen daardoor een goede indruk van wat voor onderzoek over ons woongebied op dit moment speelt op de universiteiten in noord en zuid. Actueler en dichter bij huis is bijna net mogelijk.

Indrukwekkend was het overzicht over de mogelijkheden en beperkingen die DNA-onderzoek kan bieden aan het stamboomonderzoek. Maar ook de andere sprekers gaven uitstekende voorbeelden van diepgravend onderzoek dat in veel gevallen ook door heemkundekringen gedaan kan worden. Zeker met deze studies als voorbeelden van de aanpak. Het onderzoek naar de leefomstandigheden in de armste wijken van 's-Hertogenbosch honderd jaar geleden, vergeleken met o.a. het wonen in de Hinthamerstraat, liet zo opmerkelijke uitkomsten zien.

Dit soort review van de stand van zaken in wetenschappelijk onderzoek zal ongetwijfeld komend jaar, als het 53ste congres in Nederland plaatsvindt, steeds meer bezoekers trekken.

Agenda

do.	18 jan.	lancering nieuwe website Erfgoed Alliantie te 's-Bosch
ma.	26 febr.	Sluitingstermijn kopij De Koerier 76
do.	12 apr.	bestuursvergadering te Oirschot
do.	26 apr.	Raad van Aangeslotenen I
ma.	4 juni	Sluitingstermijn De Koerier 77
do.	21 jun.	bestuursvergadering te Oirschot
do./vr.	2/3 aug.	Brabantse Heemdagen te Sint Oedenrode (Meierijstad)
ma.	27 aug.	Sluitingstermijn kopij De Koerier 78
do.	13 sep.	bestuursvergadering te Oirschot
do.	18 okt.	bestuursvergadering te Oirschot
ma.	12 nov.	Sluitingstermijn kopij De Koerier 79
do.	22 nov.	bestuursvergadering te Oirschot
do.	29 nov.	Raad van Aangeslotenen II

Jubilea

01-01-2018	Stad en Land van Bergen op Zoom	Bergen op Zoom	50 jaar
01-01-2018	De Oranjeboom	Breda	70 jaar
04-02-2018	Carel de Roy	Alphen / Riel	70 jaar
24-05-2018	Helmont	Helmond	70 jaar
22-09-2018	Uden	Uden	60 jaar
02-10-2018	De Willemstad	Willemstad	40 jaar
16-10-2018	Nuwelant	Nuland	40 jaar
17-12-2018	Engelbrecht van Nassau	Breda	40 jaar

De volgende Koerier

De volgende Koerier van Brabants Heem verschijnt in maart 2018.

Hebt u kopij voor dat nummer of onderwerpen voor de agenda, stuur die dan vóór maandag 26 februari 2018 naar: tjeuvanras@ziggo.nl of Kerkackers 9, 5411 TN Zeeland (NBr.).

Foto's en illustraties graag minimaal 1 MB groot in JPEG-formaat, los en dus niet in een tekstbestand geplaatst.

Indien van toepassing plaatsen we de teksten ook op de website van Brabants Heem, www.brabantsheem.nl en op Facebook: www.facebook.com/brabantsheem/

Brabants Heem is de ondersteunende organisatie voor 123 zelfstandige Brabantse heemkundekringen. De stichting organiseert in samenwerking met andere organisaties cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking.

Website: www.brabantsheem.nl

Facebook: www.facebook.com/brabantsheem

Uitgave: Brabants Heem, Postbus 1203, 5200BG 's-Hertogenbosch.

Eindredactie: Tjeu van Ras

Kopij sturen naar: tjeuvanras@ziggo.nl

Foto's: Naamsvermelding bij de foto, overige merendeels uit collecties van de heemkundekringen.

Ontwerp: Peter van Gerwen, Van Gerwen Reclame

Drukwerk: Em. De Jong

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden veelevoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook. Hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen. Tenzij met voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.

Het oude gemeentehuis in Bakel. Tot eind van dit jaar te zien op de tentoonstelling in het gemeentehuis in Gemert over drie voormalige burgemeesters van Bakel en Milheeze.

